

Algemeen Bestuur waterschap Reest en Wieden,
Gemeenteraden van de gemeenten Westerveld, De Wolden, Ooststellingwerf
en Midden Drenthe en Provinciale staten van Drenthe en Fryslân.

Assen,
13 november 2014

Referentie
2014/0005

Onderwerp:
Jaarverslag 2013

Geachte heer, mevrouw,

Hierbij ontvangt u het jaarverslag 2013 van de Nationale Parken Dwingelderveld, Drents-Friese Wold en het Oerlandschap Holtingerveld. Het verslag is ook te downloaden op de website van Nationaal Park Drents-Friese Wold: <http://www.np-drentsfriesevold.nl/documents/documents/overige-verslagen/jaarverslag-2013-dfw-dv-en-hv.pdf>

2013 is voor de regio een overgangsjaar geweest. Van twee overlegorganen voor de nationale parken en een Stuurgroep voor het Holtingerveld, naar één nieuwe Stuurgroep voor het hele gebied. Hiermee komen we tegemoet aan de wens voor minder bestuurlijke drukte in het gebied. Meer hierover staat in het jaarverslag. Het heeft er wel toe geleid dat in 2013 vooral lopende zaken zijn doorgezet, maar geen grote veranderingen hebben plaatsgevonden.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met het secretariaat Regionaal Landschap, Alie Molanus (0592) 365796 of Catrien Scholten (0592) 365726.

Hoogachtend,

C. Scholten-van der Scheer
Secretaris Regionaal landschap Drents-Friese grensstreek

Nationaal Park Drents-Friese Wold, Nationaal Park Dwingelderveld en Oerlandschap Holtingerveld

Inhoudsopgave

Nationaal Park Drents-Friese Wold, Nationaal Park Dwingelderveld en Oerlandschap Holtingerveld	
Inhoudsopgave	
Voorwoord	
Nationale Parken naar de provincie	
Nieuwe Structuur, nieuwe start	
Opgaven Regionaal Landschap Drents-Friese Grensstreek	6
Samenstelling Stuurgroep	7
Werkgroepen	7
Uitgevoerde projecten 2013	
Nationaal Park Dwingelderveld	9
Nationaal Park Drents-Friese Wold	10
Holtingerveld	10
Nationale en internationale Samenwerking	
Samenwerkingsverband Nationale Parken	11
Europese Samenwerking via Europarc Federation	11
Communicatie en Educatie	
Natuurkrant	
Nationaal Park Drents-Friese Wold	13
Basis en pluspakket C&E	
Jongerenpakket	
Vrijwilligers en Recreanten	
Nationaal Park Dwingelderveld	15
Basis- en Pluspakket C&E	
Communicatie rond project Inrichting Dwingelderveld	
Bijlagen	
Bestedingenplan Dwingelderveld 2013	18
Rekening 2013 NP Dwingelderveld	19
Bestedingenplan Drents-Friese Wold 2013	20
Rekening 2013 NP Drents-Friese Wold	21
Budget en kosten procesgeld Holtingerveld 2013-2014	22
Budget en kosten opening Toegangspoort Holtingerveld 2013	23

Augustus 2014

Tekst: Secretariaat Regionaal Landschap Drents-Friese Grensstreek

Fotografie: IVN en Nationaal Park, Holtingerveld: Hans Dekker.

Voorwoord

2013 was een enerverend jaar voor de Nationale Parken in Nederland. De verantwoordelijkheid voor Nationale Parken is per 1 januari 2013 formeel neergelegd bij de lokale overheden en organisaties rond de Nationale Parken. Dat de Nationale Parken parels van onze natuur zijn, is nooit een punt van discussie geweest voor de provincie Drenthe. Provinciale Staten hebben met ingang van dit jaar dan ook structureel een substantieel budget beschikbaar voor instandhouding van onze drie Nationale Parken.

Het gegeven dat de Rijksoverheid niet langer een overlegorgaan en voorzitter per nationaal park verplicht stelt, maakt het voor ons wel mogelijk om in Zuidwest Drenthe een efficiëntere structuur te kiezen. Ik kijk met een goed gevoel terug op de slag die wij samen gemaakt hebben om van twee overlegorganen en een Stuurgroep Holtingerveld, te komen tot één nieuwe Stuurgroep Regionaal Landschap.

Ik zie dat, nu de organisatie steeds steviger staat, er weer veel energie los komt om samen inhoud te geven aan onze parels van de Natuur. Ik heb er vertrouwen in dat we de Nationale Parken in Drenthe voor de toekomst veilig hebben gesteld.

Rein Munnikma
Voorzitter Stuurgroep Regionaal Landschap Drents-Friese grensstreek en
Gedeputeerde Provincie Drenthe.

Nationale Parken naar de provincie

Per 1 januari 2013 zijn de provincies in Nederland verantwoordelijk voor het natuurbeleid. Het Rijk behoudt weliswaar de stelselverantwoordelijkheid voor de Nationale Parken, maar de inhoud en de organisatie ligt in de regio's. Provinciale Staten van Drenthe kozen er in februari 2013 voor om de drie Nationale Parken in de provincie te blijven ondersteunen. Daarbij is wel de intentie uitgesproken om in Zuidwest Drenthe met de twee Nationale Parken Dwingelderveld en Drents-Friese Wold efficiënt met menskracht en middelen om te gaan.

Al langer was de discussie gaande om in plaats van voor ieder park een eigen overlegorgaan, te gaan werken met één bestuurlijk platform die beide Nationale Parken, inclusief de directe omgeving kan aansturen.

Met de gewijzigde Regeling aanwijzing Nationale Parken die per 1 januari 2013 van kracht is geworden, hebben de regio's ook de vrijheid gekregen om de Overlegorganen op een andere wijze in te vullen.

Op 4 oktober 2013 hebben alle betrokken organisaties rond de Nationale Parken Dwingelderveld en Drents-Friese Wold, samen met de organisaties uit de voormalige Stuurgroep Holtigerveld, overeenstemming bereikt over een nieuwe Stuurgroep Regionaal Landschap Drents-Friese grensstreek.

Gedeputeerde Staten van Drenthe hebben op 3 december de nieuwe Stuurgroep formeel ingesteld en de opdracht vastgesteld. Daarmee ligt het kader voor de financiering van de twee Nationale Parken in Zuidwest Drenthe ook vast.

Nieuwe Structuur, nieuwe start

Aan het begin van 2013 was nog veel onduidelijk over de nieuwe structuur en opgaven. Daarom is er pragmatisch voor gekozen om de activiteiten vanuit 2012 zoveel mogelijk voort te zetten in 2013. In 2013 is er aan zichtbare activiteiten voor de buitenwacht dus weinig veranderd ten opzichte van 2012. Vanaf mei 2013 is wel van binnenuit hard gewerkt aan een nieuwe structuur voor het grote gebied. Daarmee zijn de werkgroepen van de afzonderlijke nationale parken niet meer bijeen geweest.

In oktober 2013 bereikten de verschillende partijen overeenstemming over de opgaven voor het nieuwe gebied, voorlopig omgedoopt tot Regionaal Landschap Drents-Friese Grensstreek. Daarbinnen blijven Nationaal Park Dwingelderveld en Nationaal Park Drents-Friese Wold, evenals Oerlandschap Holtingerveld in de communicatie naar het publiek herkenbaar.

Opgaven Regionaal Landschap Drents-Friese Grensstreek

Mede vanuit de verantwoordelijkheid voor de Nationale Parken draagt de Stuurgroep Regionaal Landschap zorg voor:

1. Het beheren en ontwikkelen van de gebieden op basis van bestaande plannen
  - a) het behoud van het grootste natte heidegebied van West-Europa (het Dwingelderveld) en
  - b) het behoud en de ontwikkeling van het natuurlijk brongebied van de Vledder Aa met bijbehorend landschap van bos, beek en hei in het Drents-Friese Wold en
  - c) daaraan toegevoegd Natura 2000 gebied Leggelderveld en het behoud van het oerlandschap gevormd door ijs en oorlog van het Holtingerveld

2. het recreatief toegankelijk en beleefbaar houden van het hele gebieden voor bezoekers ten behoeve van recreatie, educatie en culturele doeleinden – daaronder valt
  - a) het instandhouden van een basis infrastructuur aan wegen en paden.
  - b) het verzorgen van een basispakket aan recreatieve en educatieve activiteiten gericht op draagvlak voor en beleving van natuur
  - c) het samen werken aan een sterk toeristisch-recreatief product met toeristische organisaties en ondernemers in de regio
  - d) het bieden van ruimte aan onderzoeksinstituten en onderwijsinstellingen om de ecosystemen en de rol van de mens daarin te bestuderen

3. het in synergie ontwikkelen van het omliggende en tussengebied in wisselwerking met de natuurgebieden op basis van bestaande (gemeentelijke) plannen en structuurvisies met als doel
  - het behoud van (cultuurhistorisch) erfgoed en landschappelijke en ecologische kwaliteiten in het tussenliggende gebied
  - het versterken van de recreatieve infrastructuur en het verbinden van toeristische routes, attracties en evenementen
4. het genereren van voldoende financiële middelen om voornoemde doelen te realiseren

Samenstelling Stuurgroep

Om de opgaven te realiseren is de Stuurgroep ook breed samengesteld. De volgende partijen zijn gevraagd zitting te nemen in de Stuurgroep:

Provincie Drenthe – voorzitter (gedeputeerde)

Provincie Drenthe – secretaris (ambtelijk)

Provincie Fryslân

Waterschap Reest en Wieden

Gemeente Westerveld – vice-voorzitter

Gemeente Ooststellingwerf

Gemeente De Wolden

Gemeente Midden Drenthe

Staatsbosbeheer

Natuurmonumenten

Het Drentse Landschap

Maatschappij van Weldadigheid

Federatie Drents particulier Grondbezit

LTO Noord

Recreatieschap Drenthe

Recron

De Stuurgroep kwam na instelling voor het eerst formeel bijeen op 5 december 2013. In deze vergadering werd het bestedingenplan 2014 op hoofdlijnen vastgesteld. Ook hierbij is voor een groot deel nog sprake van een overgangssituatie, omdat in 2013 de tijd ontbrak om een fundamentele discussie over doelen en inzet van middelen te voeren.

Werkgroepen

Ter ondersteuning van de Stuurgroep is een brede ambtelijke projectgroep samengesteld. Daarin hebben alle partijen in de Stuurgroep een ambtelijk vertegenwoordiger. De projectgroep bereidt de vergaderingen van de Stuurgroep voor en zorgt voor uitvoering van de besluiten van de Stuurgroep. De projectgroep kwam in november 2013 twee keer bijeen.

Omdat Communicatie, educatie en recreatie belangrijke opgaven zijn, zijn in 2013 voorbereidingen getroffen om twee werkgroepen van start te laten gaan. De Werkgroep Communicatie en Educatie (C&E) heeft in 2013 al een start gemaakt met een startdocument. Daarbij is een belangrijk aandachtspunt de afstemming met Marketing en promotie zoals die in het Gebiedsoverleg Zuidwest-Drenthe aan de orde is.

In 2013 is geopperd dat gezien de grote opgaven ten aanzien van het beleefbaar hebben en houden van de Nationale parken, er ook een rol is voor een werkgroep Recreatie. Samenvoeging daarvan met de werkgroep C&E bleek niet haalbaar. De werkgroep Recreatie zal in 2014 van start gaan.

Leden van het voormalig Gebruikersplatform Drents-Friese Wold hebben zich bij de secretaris gemeld omdat ze vinden dat de betrokkenheid van de dorpen bij de Nationale Parken op dit moment te klein is. In 2014 zullen er gesprekken volgen hoe dat verder vorm kan krijgen binnen de nieuwe structuur.

Uitgevoerde projecten 2013

Nationaal Park Dwingelderveld

Ook in 2013 ging een groot deel van het budget van het Nationaal Park Dwingelderveld naar het Inrichtingsplan Dwingelderveld. Inmiddels zijn er ook resultaten van het plan zichtbaar in het veld. De geluidswal langs de A28 is gereed, inclusief afdekking met arme leemgrond en ingezaaid met een grasmengsel. Helaas volgde vlak na het afdekken en inzaaien een aantal extreme regenbuien. Daardoor is een deel van de leemgrond weggezakt. De aannemer zal in het voorjaar 2014, als de omstandigheden weer droger zijn, nagaan hoe de schade hersteld kan worden.

Na verschillende procedures tot aan de Raad van State, konden half maart 2013 eindelijk de bomen langs de weg Lhee-Kraloo gekapt worden. Daarna kon de aannemer verder met het verwijderen van het asfalt en de aanleg van het fietspad. Als gevolg van alle procedures is de aanleg van het familiepad bij de schaapskooi, de parkeerplaats aan de kant van Kraloo en de uitkijktoren vertraagd. Medio 2014 moet dit echter wel gereed zijn.

Eind 2013 besloot de Bestuurscommissie Dwingelderveld om bij alle partijen een verzoek in te dienen om het aanbestedingsvoordeel (groot 2 miljoen) in te zetten voor module 2, Spier-Moraine. Daarmee wordt de landbouwfwatering van Spier omgebogen in oostelijke richting en kan ook het hydrologisch herstel aan de noordzijde van het Dwingelderveld verder vormkrijgen. Vanwege alle bezuinigingen is de bijdrage vanuit het Nationaal Park voor Module 2 verlaagd naar € 12.500.

In 2013 is ook het ecodeuct gerealiseerd. Tijdens een feestelijke bijeenkomst in oktober is het ecodeuct door schoolkinderen in gebruik genomen. Verschillende bestuurders waren getuige van het onthullen van de naam van het ecodeuct, dat niet heel verrassend "Dwingelderveld" luidt.

Voor de reguliere activiteiten is een bijdrage naar de schaapskudde gegaan. Er is € 30.000 bijgedragen aan de exploitatie bezoekerscentrum en ook anderszins zijn er uitgaven gedaan voor Communicatie, educatie en beleving, zoals de website, de Natuurkrant, een project Eten en EHBO uit de natuur, georganiseerd door IVN. De kosten Overlegorgaan (organisatiekosten) waren fors lager, omdat het Overlegorgaan en werkgroepen in 2013 niet of veel minder bijeenkwamen.

Nationaal Park Drents-Friese Wold

Ook in het Nationaal park Drents-Friese Wold zijn vooral de reguliere projecten in 2013 doorgezet. De meerjarige pilot bosomvorming en begrazing in het Prinsenbos is uitgevoerd. Ook in het Drents-Friese Wold is er een bijdrage naar de schaapskudde Doldersummerveld gegaan. Samen met het Dwingelderveld is de jaarlijkse natuurkrant uitgebracht. Ook de website is bijgehouden, met daaraan gekoppeld de digitale nieuwsbrief.

Het uitvoeringsplan Oude Willem is door de betrokken partijen verder uitgewerkt. In juli 2013 is ook een verzoek voor een LIFE subsidie voor de Oude Willem ingediend bij de Europese commissie. We verwachten in juni 2014 helderheid over de toekenning.

Voor de uitvoering van de Oude Willem als onderdeel van het versneld robuust maken van het Nederlands Natuurnetwerk (EHS) is een bestuurscommissie ingesteld in december 2013. Mocht de LIFE subsidie worden toegekend, dan zal deze worden toegevoegd aan de opdracht van de Bestuurscommissie. Als het LIFE project in uitvoering kan, dan betekent dit dat naast inrichting van de Oude Willem zelf, ook bosomvorming en herstel van de vennen in de directe omgeving kan plaatsvinden. Samen dragen deze maatregelen voor 50% bij aan de doelen van hydrologisch herstel uit het concept-beheerplan Natura 2000. De resterende opgave is gekoppeld aan de waterwinning Terwisscha.

Aan de Friese kant van het Nationaal Park wordt sinds 2008 al gewerkt aan de Ontwikkelagenda Appelscha. Ook hier zijn de resultaten inmiddels steeds beter zichtbaar. De Boerenstreek ondergaat een facelift. Ten noorden van het Canadameer is voormalige landbouwgrond ingericht voor natuur en is een echte spartelvijver voor honden en paarden gemaakt. Met deze nieuwe zwemplas voor dieren, is het Canadameer zelf verboden terrein voor honden en paarden. Dat komt de waterkwaliteit voor natuur en zwemmers ten goede.

De grond van de spartelvijver is o.a. gebruikt om het terrein van recreatiebedrijf Wilhelminahoeve te verhogen, zodat dit bedrijf bij grondwaterstandverhoging, toch droge voeten houdt.

Vanuit de ontwikkelagenda is het nog niet gelukt om de waterwinning te halveren. Ook de financiering van de aankoop van een camping aan de Canadaweg is nog steeds niet rond en de verplaatsing van de uitkijktoren Aekingerzand blijkt tot op heden niet te financieren. Daarmee is besloten om de Stuurgroep Ontwikkelagenda nog niet te ontbinden, zoals oorspronkelijk de bedoeling was eind 2013. De provincie Fryslân is verantwoordelijk voor deze stuurgroep.

Holtingerveld

In 2013 zijn de Toegangspoort en de schaapskooi bij het Holtingerveld opgeleverd. In september zijn beide feestelijk geopend. Het wijzigen van de toegangsregels en dan met name de beperkingen voor toegang met honden, leveren de nodige discussie met de omgeving op.

De verdere invulling van de toegangspoort met bedrijvigheid en informatie moet de komende jaren verder vorm krijgen.

Nationale en internationale Samenwerking

Samenwerkingsverband Nationale Parken

Sinds 2005 werkten de Nationale Parken in Nederland nauw met elkaar samen via de Stichting Samenwerkingsverband Nationale Parken (SNP). Het SNP werd financieel ondersteund door het ministerie van Economische Zaken. Vanwege de decentralisatie Natuur heeft het ministerie besloten de financiële en personele ondersteuning per 1 januari 2014 stop te zetten. Dat betekent dat de Nationale Parken, al dan niet ondersteund door de provincies, weer zelf moeten zorgen voor ondersteuning van het Samenwerkingsverband, zoals dat ook voor 2005 het geval was. Wat de discussie over de toekomst echter bemoeilijkt, is dat een groot aantal provincies nog niet besloten hebben of en hoe ze verder willen gaan met de Nationale Parken binnen hun provincie. Drenthe is daarin gelukkig een positieve uitzondering. Afgesproken is om in ieder geval inzet te blijven plegen op gezamenlijke communicatie over het sterke merk Nationaal Park en elkaar te blijven informeren over goede voorbeelden.

Omdat de Regeling aanwijzing Nationale parken niet meer voorziet in een overlegorgaan en door het Rijk benoemde voorzitter, moeten de statuten van de Stichting worden aangepast. Het dagelijks bestuur van het SNP blijft voorlopig in functie en zal de statutenwijziging begeleiden.

Europese Samenwerking via Europarc Federation

Eind 2012 is afgesproken om samen met de Vlaamse leden van de Europarc Federation een sectie Lage Landen op te richten. Eind 2013 is de eerste bijeenkomst van de sectie georganiseerd. Het doel van deze sectie is om de belangen van de Nederlandse en Vlaamse Nationale parken/landschappen binnen de Europarc federatie te verstevigen. Daarnaast hebben we direct contact met twee leden in het Algemeen Bestuur van de Europarc Federatie; dhr Ignace Schops (BE) en mevrouw Marian Jager-Wöltgens (NL).

In 2013 hebben Catrien Scholten als secretaris en Nico Driessen als Coördinator C&E de twee Nationale Parken Dwingelderveld en Drents-Friese Wold vertegenwoordigd in de jaarvergadering van Europarc in Debrecen, Hongarije. Tijdens de jaarvergadering is er gestemd over de toekomst van de Europarc federatie samen met Eurosite, de organisatie van terreinbeherende organisaties in Europa. Het bestuur van Europarc kwam in de vergadering met het voorstel om de Europarc organisatie overeind te houden en de Eurosite organisatie daarin op te nemen. Dit levert voor de Eurosite (die als organisatie toch al veel kleiner is dan Europarc) een uiterst ongelijkwaardige situatie op, waarbij het bestuur van Europarc er niet in is geslaagd om voor Eurosite voldoende waarborgen ten aanzien van autonomie te geven. Helaas werd dit voorstel met meerderheid van

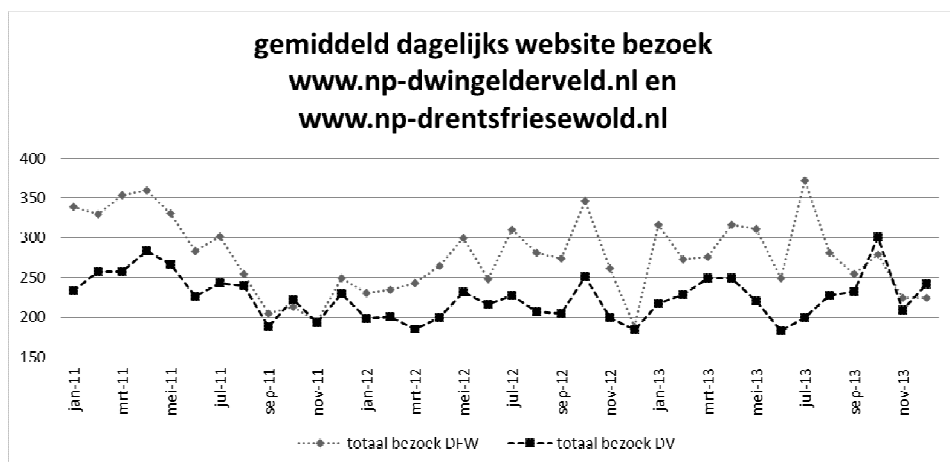
stemmen aangenomen, ondanks verwoede pogingen van de Nederlandse en Vlaamse vertegenwoordigers om een alternatief voorstel in stemming te brengen. Dit betekent dat Eurosite niet in kan stemmen met het voorstel en de samenwerking wordt beëindigd. In 2014 zal de strategie voor Europarc 2015-2020 op de agenda staan.

Communicatie en Educatie

De Nationale Parken vertellen het verhaal van de Nederlandse Natuur

In 2013 hebben Nationaal Park Dwingelderveld en Nationaal Park Drents-Friese Wold nog zelfstandige Communicatie en educatieprogramma's gemaakt. Er is veel georganiseerd om omwonenden, recreanten en lokale bestuurders te informeren over de nationale parken en de ontwikkelingen. Met ingang van 2014 zal er meer en beter worden samengewerkt, waarbij ook meer aandacht voor het Holtingerveld en het tussenliggende gebied.

Beide Nationale parken hebben een website in de lucht gehad.

Natuurkrant

De Natuurkrant wordt al jaren gezamenlijk uitgegeven voor Nationaal Park Dwingelderveld en Nationaal Park Drents-Friese Wold in een oplage van ca 50.000 stuks. De laatste jaren wordt de natuurkrant ook digitaal via de websites aangeboden. De Natuurkrant is bestemd voor recreanten en toeristen. In de Natuurkrant staan alle belangrijke activiteiten vermeld van beide Nationale Parken.

Nationaal Park Drents-Friese Wold

Basis en pluspakket C&E

De gratis digitale nieuwsbrief is in 2013 zeven maal verschenen. De digitale nieuwsbrief wordt verstuurd naar circa 521 mailadressen, een toename van meer dan 100 ten opzichte van 2012!

Het Nationaal Park is ook actief op Twitter: (www.twitter.com/nationaalparkdf). Inmiddels met meer dan 863 volgers een toename van 300..

Bladwijzer is in 2013 niet verschenen vanwege gebrek aan capaciteit. De zesde cursus Flora en Fauna voor omwonenden was direct weer volgeboekt met 25 deelnemers en er is weer een wachtlijst.

Tijdens de 'Dag van het Nationaal Park' stond de smaak van de Nationale Parken in Nederland in de schijnwerpers. Een speciaal vervaardigde Smaakfietsroute van 45 kilometer voert lang door de mooiste gebieden van het Drents-Friese Wold en een aantal gastheren van het gebied die voor de deelnemers een versnapering gereed hadden staan. Helaas werkte het weer niet mee. Het idee is om de Smaakfietsroute verder uit te breiden 'jaarrond' aan bezoekers te kunnen aanbieden.

De lange afstand wandelroute 'Neem de tijd' is gereed. Het is een route van 460 kilometer door Noord-Nederland. De route verbindt zes Nationale Parken waaronder ook het Nationaal Park Drents-Friese Wold. De routes staan in een app die te downloaden is.

Er zijn vier winteravondlezingen georganiseerd. Ruim 200 personen luisterden naar boeiende lezingen van onder meer: vogels in het Drents-Friese Wold, marters en flora en fauna van het Drents-Friese Wold en over reptielen en amfibieën.

Om een breed publiek te informeren over de mogelijke terugkeer en betekenis van de wolf in Nederland, organiseerden we samen met ecologisch onderzoeksbureau EcoNatura een lezing over de wolf op 15 oktober in Villa Nova te Zorgvlied.

Jongerenpakket

Op 18 juni presenteerden leerlingen van 5 VWO van het Stellingwerfcollege uit Oosterwolde de resultaten van hun onderzoek naar draagvlak voor introductie van grote grazers.

Op 11 mei beleefden zo'n 150 leerlingen uit de provincie Drenthe de 'echte wildernis' van het Nationaal Park Drents-Friese Wold! Deze dag werd georganiseerd door Stichting Het Drentse Landschap, Staatsbosbeheer en IVN Consulentenschap Drenthe, met veel medewerkers en vrijwilligers. Een topdag!

Op donderdag 14 juni deden 20 leerlingen van groep 8 van basisschool de Riemsloot uit Appelscha mee met het educatieprogramma 'Woordvoerders van de Natuur'.

Het Drents-Friese Wold biedt ook het Europese Junior Rangersprogramma van de Europarc Federatie aan. Vier nieuwe junior Rangers volgden een jaar lang een opleidingsprogramma over de natuur en het beheer in het Drents-Friese Wold. Op 13 juli vertrokken Junior Rangers Wilco Hussain en Fleur Nijholt samen met twee Junior Rangers uit Nationaal Park Weerribben Wieden en twee begeleiders naar Zwiesel in het National Park Bayerischen Wald in Zuid Duitsland voor het jaarlijkse Internationale Junior Ranger Camp. Totaal deden Junior Rangers uit 16 Europese landen mee. Fleur en Wilco hebben hun bevindingen gedeeld met de andere rangers en hun ouders.

Op 7 december zochten de junior Rangers de mooiste kerstboompjes uit en zaagden ze om. Staatsbosbeheer stelde deze ter beschikking aan vrijwilligers als bedankje voor het vele verzette werk.

Vrijwilligers en Recreanten

Op 18 mei organiseerde het Nationaal Park Drents-Friese Wold samen met Staatsbosbeheer het jaarlijkse vrijwilligersuitje. Op 26 april was er een trainingsdag 'natuurbeleving' voor de gidsen van het Nationaal Park. Jeanette Boogmans, trainster van natuurbeleving bij uitstek, leerde de gidsen hoe zij hun deelnemers meer gebruik kunnen laten maken van hun zintuigen. Hierdoor ontstaat als vanzelf meer verwondering en meer respect voor de natuur.

In de zomer waren er 5 natuurtheatervoorstellingen midden in het bos bij Appelscha. Op 9 juni organiseerden de gastheerbedrijven van het Nationaal Park Drents-Friese Wold voor de vijfde maal een Bosbrunch voor hun gasten. De brunch werd georganiseerd bij de schaapskooi van Het Drentse Landschap bij het Doldersumerveld. Zo'n 360 deelnemers genoten van de brunch, de muziek, de oud-Hollandse spelletjes en de kraampjes. Op 18 maart 2013 organiseerde het Nationaal Park Drents-Friese Wold een terugkommiddag voor de gastheren en -vrouwen van het Nationaal Park. Twee keer per jaar komen ze bij elkaar en krijgen ze een scholing in een actueel onderwerp over het gebied. Zo blijven ze op de hoogte en kunnen zij hun gasten goed informeren.

Het jaar 2013 was uitgeroepen tot het jaar van het voorlezen! Agnes Sloof, een zeer ervaren verhalenvertelster, las op 21 februari in het Buitencentrum natuurverhalen voor aan kinderen van alle leeftijden.

Nationaal Park Dwingelderveld

Basis- en Pluspakket C&E

In 2013 werd er heel veel georganiseerd om omwonenden, recreanten en bestuurders te informeren over het Nationaal Park Dwingelderveld. Ook dit jaar werd er een project voor scholieren uit het basisonderwijs georganiseerd door het IVN met hulp van andere partijen en vrijwilligers. Ongeveer 90 leerlingen uit gemeente De Wolden kregen les in het veld en leerden over eten uit de natuur. In mei werd de Dag van het Nationaal Park gehouden, dat dit jaar rond het thema 'smaak' was opgezet.

Vanuit het bezoekerscentrum werd van alles georganiseerd. De cursus gastheerschap werd in november gehouden, 4 x per jaar verscheen de digitale nieuwsbrief met informatie die voor gastheren en hun bezoekers interessant is. De digitale nieuwsbrief wordt onder circa 125 abonnees verspreid. Ook voor de recreanten werd veel georganiseerd. Het schaapscheerdersfeest op 6 juli en het tuinfeest op 28 september werden samen met ondernemers georganiseerd en leverde honderden bezoekers op. In de schoolvakanties was er een uitgebreid activiteitenprogramma voor kinderen. In de wintermaanden organiseerde het bezoekerscentrum 4 winteravondlezingen. Daarnaast werden diverse bijeenkomsten en excursies georganiseerd voor de ruim 70 vrijwilligers (gastheren/gastvrouwen, gidsen, tuin, boswachters) die zich inzetten voor de ontvangst en natuurbeleving van de bezoekers.

Naast deze activiteiten is de website aangevuld, werd er volop getwitterd over het park @NPDwingelderveld met 500 volgers en @BCDwingelderveld met zo'n 1200 volgers) en is een facebookpagina opgezet. Volgens goed gebruik verscheen de Veldspraak twee keer, met informatie voor omwonenden.

Communicatie rond project Inrichting Dwingelderveld

Naast de uitvoering van de C&E-activiteiten is in 2013 veel tijd en energie gestoken in de communicatie rond het project Inrichting Dwingelderveld. In 2013 zijn 7 tv-uitzendingen over dit project gemaakt met RTV Drenthe. Het was het jaar waarin het ecoduct werd geopend door leerlingen en bestuurders en waarin veel pers aandacht werd gegeneerd voor de afgravingen en het ontstaan van de geluidswal, het dempen van leiding 20 en het scheppen van een groot, open heidelandchap.

Bijlagen

Bestedingenplan Dwingelderveld 2013

Nationaal Park
Dwingelderveld

Bestedingenplan 2013 (Meerjarenprogramma 2013, 2014, 2015)

Nr	Naam project	Opdrachtgever	Totaal	Aanvraag	2013	2014	2015	
IVN1	Gezondheid voor jongeren (VO)	IVN Cons. Dr.	€ 5.475,00	€ 5.475,00	€ 5.475,00	€ 5.475,00	€ 5.475,00	C&E
IVN2	Dag van het NP	IVN Cons. Dr.	€ 1.500,00	€ 1.500,00	€ 1.500,00	€ 1.500,00	€ 1.500,00	C&E
IVN3	Eten en EHBO uit de natuur (BO)	IVN Cons. Dr.	€ 4.975,00	€ 4.975,00	€ 4.975,00	€ 4.975,00	€ 4.975,00	C&E
NM1	Schaapskudde	Natuurmonumenten	€ 82.400,00	€ 29.000,00	€ 29.000,00	€ 29.000,00	€ 29.000,00	B&I
NM2	Exploitatie bezoekerscentrum	Natuurmonumenten	€ 30.087,00	€ 30.087,00	€ 30.087,00	€ 30.087,00	€ 30.087,00	C&E
NM3	Educatief medewerker	Natuurmonumenten	€ 21.511,00	€ 21.511,00	€ 21.511,00	€ 21.511,00	€ 21.511,00	C&E
NM4	Impuls gastheerschap	Natuurmonumenten	€ 2.500,00	€ 1.000,00	€ 1.000,00	€ 1.000,00	€ 1.000,00	C&E
NM5	Digitale nieuw sbrief ondernemers	Natuurmonumenten	€ 3.000,00	€ 3.000,00	€ 1.700,00	€ 1.700,00	€ 1.700,00	C&E
NM6	Heidepicknick/Hei Tea	Natuurmonumenten	€ 3.600,00	€ 500,00	€ 500,00	€ 500,00	€ 500,00	C&E
NM7	Winteravondlezingen	Natuurmonumenten	€ 500,00	€ 400,00	€ 400,00	€ 400,00	€ 400,00	C&E
NM8	Zomerstartavond gidsen	Natuurmonumenten	€ 800,00	€ 500,00	€ 500,00	€ 500,00	€ 500,00	C&E
NM9	Trappalen	Natuurmonumenten	€ 6.000,00	€ 5.000,00	€ -	€ 5.000,00	€ 5.000,00	C&E
NM10	Coconfietsenstalling	Natuurmonumenten	€ 7.000,00	€ 5.000,00	€ -	€ 5.000,00	€ 5.000,00	B&I
NM11	Tarp voor buitenevenementen	Natuurmonumenten	€ 9.300,00	€ 6.000,00	€ -	€ 6.000,00	€ 6.000,00	C&E
NM12	Rijwielvoorziening	Natuurmonumenten	€ 3.000,00	€ 2.000,00	€ -	€ 2.000,00	€ 2.000,00	B&I
NM13	Schape buitenplein BC	Natuurmonumenten	€ 4.700,00	€ 4.700,00	€ -	€ 4.700,00	€ 4.700,00	C&E
SSD1	Boek Archeologie Westerveld	St. Schultehuis	€ 60.000,00	€ 10.000,00	€ -	€ 10.000,00	€ 10.000,00	Alg.
Secr1	Avifauna inventarisatie	Secretariaat	€ 2.000,00	€ 2.000,00	€ 2.000,00	€ 2.000,00	€ 2.000,00	Onderz.
Secr2	Kosten Overlegorgaan	Secretariaat	€ 4.500,00	€ 4.500,00	€ 2.752,00	€ 2.752,00	€ 2.752,00	Alg.
Secr3	Inspectieabonnement grafheuvels	Secretariaat	€ 1.000,00	€ 1.000,00	€ 1.000,00	€ 1.000,00	€ 1.000,00	Alg.
Secr4	Veldspraak	Secretariaat	€ 13.000,00	€ 13.000,00	€ 6.500,00	€ 6.500,00	€ 6.500,00	C&E
Secr5	Natuurkrant	Secretariaat	€ 26.000,00	€ 13.000,00	€ 13.000,00	€ 13.000,00	€ 13.000,00	C&E
Secr6	informatiefolders	Secretariaat	€ 3.000,00	€ 3.000,00	€ 3.000,00	€ 3.000,00	€ 3.000,00	C&E
Secr7	beheer website	Secretariaat	€ 3.000,00	€ 3.000,00	€ 3.000,00	€ 3.000,00	€ 3.000,00	C&E
Secr8	Inrichtingsplan Dwingelderveld	Secretariaat	€ 5.500.000,00	€ 130.000,00	€ 93.100,00	€ 106.900,00	€ 75.000,00	B&I
Secr9	Posters	Secretariaat	€ 1.500,00	€ 1.500,00	€ 1.500,00	€ 1.500,00	€ 1.500,00	C&E
Secr10	Bijdrage SNP	Secretariaat	€ 2.500,00	€ 2.500,00	€ 2.500,00	€ 2.500,00	€ 2.500,00	Alg.
			€ 5.802.848,00	€ 304.148,00	€ 225.000,00	€ 271.500,00	€ 239.600,00	

Rekening 2013 NP Dwingelderveld

NP Dwingelderveld - 2013		PLANNING	UITGAVEN
	Provincie Drenthe	128.352,00	119.777,94
	IVN	11.950,00	11.950,00
	Natuurmonumenten	84.698,00	84.698,00
	Onvoorzien	500,00	0,00
	TOTAAL	225.500,00	216.425,94
	Budget (41% van € 550.000)	225.500,00	
	Uitgaven	216.425,94	
	Onder-/overbesteding	9.074,06	
NP DWINGELDERVELD - 2013			
OMSCHRIJVING		BUDGET	AFGEBOEKT
Avifauna inventarisatie		2.000,00	958,00
Kosten overlegorgaan		2.752,00	502,76
Inspectieabonnement grafeuvels		1.000,00	774,00
Veldspraak		6.500,00	4.342,70
Natuurkrant		13.000,00	7.607,65
Informatiefolders		3.000,00	0,00
Beheer website		3.000,00	2.990,00
Inrichtingsplan Dwingelderveld		93.100,00	100.000,00
Posters		1.500,00	102,83
Bijdrage SNP		2.500,00	2.500,00
		128.352,00	119.777,94

Opmerking: bij de declaratie van kosten herdruk folders en brochures heeft de provincie Drenthe een fout gemaakt, waardoor een deel van de facturen ten laste van 2014 worden geboekt.

Bestedingenplan Drents-Friese Wold 2013

							
MEERJARENPROGRAMMA NATIONAAL PARK DRENTS-FRIESE WOLD 2013-2014							
Nr	Naam project	Opdrachtgever	2013	2014	Opmerkingen		
HDL-1	Schaapskudde	HDL	€ 29.000,00		beheer: kosten per jaar met index tot 2013		
HDL-3	Onderzoek/monitoring	HDL	€ 15.000,00		monitoring vegetatie en avifauna Doldersummerveld 1982 - 2012		
IVN-1	Basispakket educatie, communicatie en recreatie	IVN	€ 21.000,00		C&E		
IVN-2	Juniorranger	IVN	€ 2.700,00				
NM-1	Uitbreiding begrazingsgebied	NM	€ 10.650,00		uitbreiden begrazingsgebied		
SBB-1	Prinsbos	SBB	€ 15.000,00		Prinsbos		
secr-1	Herziening BIP, uitvoeringsprojecten	secretaris	€ 40.000,00		ondersteuning nieuwe BIP + toekomstoriëntatie		
secr-2	Kosten Overlegorgaan	secretaris	€ 10.000,00				
secr-3	Website	secretaris	€ 3.000,00				
secr-4	Folders, Natuurkrant en Bladw ijer	secretaris	€ 22.600,00				
secr-5	Bijdrage SNP	secretaris	€ 2.500,00		jaarlijkse bijdrage		
secr-6	Onvoorzien	secretaris	pm				
Ree-1	Belevingspad Hoogersmilde		pm				
			€ 171.450,00	€ -			

Rekening 2013 NP Drents-Friese Wold

NP Drent Friese Wold - 2013			
	<u>TOTALEN</u>	<u>BUDGET</u>	<u>UITGAVEN</u>
	Provincie Drenthe	82.650,00	72.764,74
	Natuurmonumenten	10.650,00	10.650,00
	Natuurmonumenten, voorgaande jaren	0,00	15.000,00
	St. Het Drentse Landschap	44.000,00	44.533,00
	IVN	23.700,00	23.700,00
	Staatsbosbeheer	15.000,00	15.000,00
		176.000,00	181.647,74
	Budget (32% van € 550.000)	176.000,00	
	Uitgaven		181.647,74
	Onder-/overbesteding		-5.647,74
NP DRENTS FRIESE WOLD - 2013			
<u>OMSCHRIJVING</u>		<u>BUDGET</u>	<u>AFGEBOEKT</u>
Kosten Overlegorgaan		10.000,00	5.872,61
Internetsite		3.000,00	3.212,78
(Her)druk brochures, Natuurkrant, Bladwijzer		22.600,00	7.989,35
Herziening BIP, uitvoeringsprojecten		40.000,00	47.490,00
Bijdrage SNP		2.500,00	2.500,00
Onvoorzien		4.550,00	5.700,00
		82.650,00	72.764,74

Opmerking: bij de declaratie van kosten herdruk folders en brochures heeft de provincie Drenthe een fout gemaakt, waardoor een deel van de facturen ten laste van 2014 worden geboekt

Budget en kosten procesgeld Holtingerveld 2013-2014

Holtingerveld - procesgeld			
Ontvangen:			
15-01-2013	Staatsbosbeheer	Bijdrage	5.000,00
22-01-2013	Natuurmonumenten	Bijdrage	5.000,00
16-10-2013	Gemeente Westerveld	Bijdrage proceskosten 2014	15.000,00
brief 3-12-2013	Natuurmonumenten	Extra bijdrage € 2.500	2.500,00
brief 3-12-2013	SBB	Extra bijdrage € 2.500	2.500,00
brief 17 dec 2013	Defensie	Bijdrage € 2.500	2.500,00
Juli 2014	Gemeente Westerveld	Bijdrage € 10.000	10.000,00
		TOTAAL	42.500,00
	Betaald		
18-06-2013	Archeologisch Centrum	10ex boeken Archeologie	169,58
25-07-2013	Adfo Movere,	Procesbegeleiding Holtingerveld 04/05-2013 - € 2.450	
		Betaald uit Versterking Regionale Innovatiekracht (Ec) - 201307608	
08-08-2013	Adfo Movere		4.123,20
08-08-2013	t Hunebed, Havelte	Diverse vergaderarrangementen	610,00
10-09-2013	Provincie Drenthe	Bijdrage aardkundig monument Holtingerveld	1.000,00
15-11-2013	Adfo Movere,	Werkzaamheden 27 mei t/m juni 2013	3.116,96
		TOTAAL	9.019,74
	Verwachting:		
	Albert Kerssies	Trekkersrol 2013	4.965,00
	Albert Kerssies	Projectleiderschap 2014	12.390,00
		TOTAAL	17.355,00
	budget 2014 - kosten - tekort opening 2013	WERKRUIJTE	14.723,97

Budget en kosten opening Toegangspoort Holtingerveld 2013

Opening Toegangspoort			
Ontvangen:			
201308626	Provincie, Afd. Economie - Gerrit Kamstra	Music Match bv, Groningen - gage artiesten, € 4.920	0,00
		TOTAAL	0,00
13-09-2013	Provincie Drenthe	Proceskosten pMJP	5.000,00
25-09-2013	Gemeente Westerveld	Bijdrage	10.000,00
Brief 200813	Staatsbosbeheer	Bijdrage	2.500,00
27-09-2013	Natuurmonumenten Assen	Bijdrage	1.000,00
	Natuurmonumenten Assen,	Extra bijdrage indien nodig	500,00
13-09-2013	Recreatieschap Drenthe	Bijdrage	1.000,00
5-12-2013	Aannemersbedrijf Vos	Bijdrage (drankjes tijdens BBQ)	1.000,00
fact dec 2013	Grontmij	Bijdrage opening Toegangspoort	250,00
		TOTAAL VERWACHT	21.250,00
Afgeboekt:			
03-09-2013	EcoLan, Nieuwe Pekela	Voorschot catering opening Toegangspoort	4.500,00
10-09-2013	EcoLan, Nieuwe Pekela	Eindafrek. catering opening Toegangspoort	4.255,00
01-10-2013	Vliegbedrijf	Demo vliegtuig	5.065,06
21-10-2013	Heideexpress	Rondrit	189,55
31-10-2013	Bureau Spinsels,	Speech opening	500,00
31-10-2013	Adfo Movere,	Geluidsinstallatie (ca 3.600)	5.447,12
	Sander Jorn Vermeulen	Ontwerp uitnodigingskaart, gemeente betaalt	0,00
		TOTAAL	19.956,73
Verwachting:			
201113 in beh	Provincie Drenthe, Communicatie	Vergoeding speech opening	-500,00
	St. Holtinger Schaapskudde	Diverse onkosten opening zoals afgesproken	3.049,36
	St. Holtinger Schaapskudde	Diverse onkosten opening -meerkosten, zonder toestemming (3.157,87)	
	St. Holtinger Schaapskudde	Eigen opbrengsten (1.090)	
	infobord Holtingerveld	Kootstra	145,20
		TOTAAL	2.694,56
		Tekort	-1.401,29